

Posudek oponenta¹ diplomové práce

Student/ka:	Tereza Sanetrníková
Název práce:	Didaktické zpracování tematického bloku „Moje rodina“ v občanské výchově na 2. stupni ZŠ
Vedoucí:	Ing. Michaela Dvořáková, Ph.D.
Oponent²:	Tomáš Samek, Ph.D.

Diplomová práce Terezy Sanetrníkové se zabývá tématem rodiny a hledá cesty k jeho optimální didaktizaci v občanské výchově. Tomu odpovídá i členění práce: nejprve se věnuje rodině teoreticky, poté rozebírá téma z hlediska rámcových a školních vzdělávacích programů i disponibilních učebnic a nakonec předkládá vlastní návrh, jak didakticky téma uchopit ve vyučování. Nepochybnou předností práce je její logická struktura nejen v celkovém rozvrhu textu, nýbrž i v tom, jak je členěn do kapitol nižšího řádu: zde všude autorka prokazuje schopnost pyramidálního myšlení. Metaforicky řečeno, silnou stránkou díla je jeho kostra, která je pevná a dobře promyšlená. Podívejme se na jednotlivé části popořadě.

Teoretická část, v níž se autorka snaží postihnout různé aspekty současné rodiny, vychází z velkého množství prostudovaných pramenů z různých oborů. To je sama o sobě dobrá věc. Potíž je v tom, že autorka nekriticky podléhá autoritě těch, které cituje nebo parafrázuje, a málokdy je k nim kritická i v místech, která si o to vysloveně říkají, protože trpí schematismem a neúnosným zjednodušováním: třeba v převzatém modelu rodinných vztahů (str. 19 -20) jsou formulace, které se sotva mohou v reálném světě vyskytovat. Autorka je však přebírá jako hotovou pravdu a nepřipojuje k nim žádný komentář. Pokud se nekriticky přebírá od mnoha různých autorit a ještě z několika různých oborů, vede to nutně k nedostatku, jímž tato část práce trpí: k silnému eklekticismu a neústrojnosti statí, v níž jsou pospojovány bez vnitřních vazeb a hlubšího promyšlení velmi různá východiska, závěry a postřehy. Možná prostudovat méně autorů, ale do větší hloubky a umět se k nim kriticky, samostatně postavit by pro práci bylo přínosnější. Takto působí tahle část práce poslepovaně, jako složenina heterogenních hledisek, přístupů a stanovisek, namnoze vytržených z kontextu, jimž nebyla dána šance srůst v nový celek. Výsledek proto nedrží pohromadě, asi jako kdybychom stavěli dům z cihel, kamenů i panelů nejrůznějšího druhu, původu a velikosti a ještě přitom zapomněli na maltu, která je má spojit.

Pokud jde o **další část práce**, samotný nápad sledovat, jak jsou různé subtematické faceti tématu rodina začleňovány nejen do RVP, nýbrž i do školních vzdělávacích plánů konkrétních škol, je vynikající a zaslouží si pochvalu. Autorka podává názorný obraz toho, jak se k tématu, které ji zajímá,

¹ Nehodící se škrtněte.

² Pokud posudek vypracovává vedoucí práce, nevyplňovat.

přistupuje na základních školách – to je vskutku zdařilý úsek práce, který navíc vykazuje rysy samostatnosti a schopnosti komparativní analýzy. I zde nalezneme občas drobné nelogičnosti, třeba když se autorka snaží kategorizovat přístupy různých škol a přitom zařadí do jedné a téže kategorie jak ty školy, které téma rodiny začlenily do jiného předmětu než do občanky, tak ty, které téma zcela vynechaly (str. 39). O něčem neučit vůbec – nebo naopak o tom učit, jen v jiném rámci, jsou přece dvě různé věci, které nelze hodit do jednoho pytle. Nicméně kladný dojem z této části práce výrazně převažuje. Chvályhodné je úsilí porovnat konkrétní učebnice, přičemž autorka přináší řadu užitečných dílčích analýz – za velmi cenné považuji např. autorčiny postřehy o rozporech mezi výkladovou a obrazovou složkou v učebnicích nakladatelství Fraus.

Poslední část práce je jakýmsi finále, v němž dílo ústí: didaktický návrh pro výuku tématu rodina. Je proveden pečlivě, se smyslem pro detail (autorka vytvořila nejen rozvrh hodin a jejich zevrubnou strukturu včetně minutáže, ale i pracovní listy, se kterými se v hodinách má pracovat). Tomuto návrhu nelze upřít kreativitu, velkou pečlivost i jistou inovativnost, ba ani snahu promyslet provázanost jednotlivých složek návrhu z hlediska jejich postavení v celku vyučovaného tématu. Z práce je zřetelně poznat, že a jak moc autorce záleží na tom, aby se děti naučily o rodině co nejvíc, a to nejen v rovině znalostí, nýbrž i praktických kompetencí. Osobně nepovažuju za nejšťastnější rozhodnutí zvolit jako východisko tématu rodinný rozpočet ani autorčin několikrát opakovaný důraz na ekonomickou stránku rodinného života. Rodina je přece mnohem víc než jen ekonomická jednotka – to nepochybně autorka ví, ale přesto její návrh budí dojem, že hospodaření domácnosti je oním pomyslným základem, na němž v rodině vše stojí. Skoro to můj vnuká pocit, že naučí-li se rodinní příslušníci dobře hospodařit, bude jejich rodinný život v pořádku. Naopak vztahy v rodině se probírají až na čtvrtém místě (z celkových šesti bodů didaktického rozvrhu). Jistě, tam, kde se nedaří hospodařit, budou dříve či později trpět i mezilidské vztahy; ale neplatí to zároveň i obráceně? Totiž tak, že jsou to často právě nefunkční vztahy, které vedou k tomu, že lidé nedokážou hospodařit s ohleduplností vůči svým bližním a vůči celé rodině? Takových a podobných otázek napadá čtenáře hodně. Představený didaktický rozvrh je jistě dobrý a důkladně rozpracovaný nápad, ale poněkud zaráží jeho – nevyslovená a přece implicitně přítomná – jednostrannost co do představ o rodinném životě. Dost možná to souvisí s tím, že v první, teoretické části má práce nedostatky, o nichž již byla řeč. Je dobré mít dobře promyšlený a zažitý pojem rodiny v celé jeho dynamické šíři a variabilitě, abychom mohli téma rodiny přesvědčivě didaktizovat a předávat ostatním.

Tím se dostávám k poslednímu rysu práce, jež vnímám jako jistý nedostatek: autorka čerpá pouze z českojazyčné literatury a celý model stojí na poněkud monokulturních předpokladech. Dnes ovšem ve školách běžně sedí děti vietnamské, ukrajinské či z jiných kulturních okruhů; autorčin didaktický návrh se přitom málo zamýšlí nad faktem, že samotný pojem rodiny ani zdaleka není kulturní univerzálií v tom, jak je konkrétně naplňován a do jakých podob se v té které části světa vyvinul. Ačkoli autorka na několika místech explicitně zmiňuje propojenost tématu rodiny s multikulturní výchovou, v jejím vlastním teoretickém pojednání (první část práce) ani didaktickém návrhu (poslední část práce) není tomuto tématu věnováno tolik místa, kolik by bylo třeba, aby si ho žáci osvojili. Vše je jakoby uzamčeno v českém světě – teoreticky i prakticky. Ne zcela neprodyšně, ale přesto způsobem poněkud rigidním.

Pokud jde o formální a jazykovou stránku, diplomová práce je pěkná, obsahuje všechny náležitosti a rovněž svým rozsahem zcela vyhovuje požadavkům; chyby – zejména v interpunkci – se objevují jen ojedinelé.

Navzdory všem výše zmíněným výhradám jde o diplomovou práci až minuciózně propracovanou, z některých hledisek velmi promyšlenou a podanou srozumitelným způsobem. Navíc má i praktické využití ve školách, ať již přímo svým didaktickým návrhem, nebo – a to spíš – jako inspirativní východisko pro ještě všestranněji, třeba i týmově promyšlený didaktický projekt. Za to vše si práce zaslouží pochvalu: jejích kladných stránek není vůbec málo.

Závěr: Závěrečná práce splňuje podmínky kladené na závěrečné práce v příslušném oboru.

Podněty k přemýšlení, **otázky do rozpravy:**

1. Kdybyste vyučovala třídu, v níž jsou děti s různým kulturním zázemím, přizpůsobila byste tomu svůj didaktický návrh? Jak konkrétně?
2. Dobrý vztah mezi rodiči popisujete tak, že vždy drží spolu a nejsou mezi nimi spory. Opravdu je tohle typický rys dobrého vztahu? Nepatří k dobrému vztahu i vzájemný respekt k autonomii toho druhého, který se projevuje mimo jiné tím, že občas rodiče nemají na věc stejný názor a mohou o něco vést spor, byť třeba nijak dramatický? Jinými slovy, není taková charakterizace dobrého vztahu zjednodušená a vlastně trochu zavádějící? Nevytváří v žákyních a žácích poněkud učebnicové a reálnému světu vzdálené představy o tom, jak vypadá dobrý vztah?

V Praze 9. 1. 2021

.....

Tomáš Samek